Wojciech Szymła*

DYNAMIKA I KIERUNKI ZMIAN PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH ZATRUDNIAJĄCYCH OD 10 DO 49 OSÓB W POLSCE W LATACH 1998–2011

1. WPROWADZENIE

Rola małych przedsiębiorstw w Polskiej gospodarce wydaje się być nie do przecenienia. Przedsiębiorstwa zatrudniające do 49 osób stanowiły w 2011 r. 98,9% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w Polsce (w tym mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób stanowiły 95,9%)¹. Nie tylko jednak liczba tych przedsiębiorstw świadczy o ich dużym znaczeniu dla gospodarki. W podmiotach gospodarczych zatrudniających do 49 osób pracowała w 2011 r. ponad połowa wszystkich zatrudnionych w firmach niefinansowych. Na małe przedsiębiorstwa przypadało także prawie 35% przychodów ogółem, prawie 30% nakładów inwestycyjnych oraz prawie 40% wartości produkcji wygenerowanej we wszystkich przedsiębiorstwach niefinansowych². Oprócz dużego znaczenia dla gospodarki Polski opisywana grupa przedsiębiorstw charakteryzuje się pewną bardzo istotną cechą, a mianowicie dużą wrażliwością na zmiany koniunktury gospodarczej oraz tendencji rynkowych. Z uwagi na swą wrażliwość przedsiębiorstwa tej grupy znacznie szybciej reagują na zmiany oczekiwań klientów i są w stanie dużo szybciej dostawać swą ofertę. Małe przedsiębiorstwa w sposób znacznie szybszy ulegają także całkowitemu przebranzowaniu. Te i inne cechy małych przedsiębiorstw sprawiają, iż podmioty te często nazywane są barometrem gospodarki. Kondycja tej grupy przedsiębiorstw oraz zmiany ich zachowań obrazują wielokrotnie stan (gospodarki)

* Dr, Adiunkt, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

¹ Dotyczy przedsiębiorstw niefinansowych. Por.: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011 r.*, Notatka informacyjna, GUS, Warszawa 2012, s. 1.

² Por.: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011 r...*, op. cit., s. 2.

oraz jej przeobrażenia. Ta specyficzna rola małych przedsiębiorstw w gospodarce sprawia, iż wnikliwe badanie ich zbiorowości może posłużyć do wnioskowania o obecnych i przyszłych kierunkach i dynamice rozwoju tak podmiotów gospodarczych, jak i całej gospodarki.

Niestety statystyka powszechna pozwala jedynie na zebranie pełnej informacji od przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9-ciu pracowników. Przedsiębiorstwa te zobowiązane są do wypełnienia i przesłania corocznej ankiety oraz sporządzenia statystycznego sprawozdania finansowego (SP, F-02). Dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące przedsiębiorstw zatrudniających do 9-ciu pracowników (mikro-przedsiębiorstwa) oparte są na badaniu grupy reprezentacyjnej. Taka forma zbierania danych może mieć negatywny wpływ na wiarygodność dokonywanych na ich podstawie analiz oraz prawdziwość formułowanych wniosków. Dodatkowo mikroprzedsiębiorstwa cechują się bardzo dużą fluktuacją, działają w wielu przypadkach jedynie teoretycznie lub ich zakładanie wynika z przyczyn podatkowych lub przyjętej, elastycznej formy zatrudnienia w dużych przedsiębiorstwach. Te i inne cechy mikroprzedsiębiorstw sprawiają, iż dla uzyskania rzetelnych informacji, będących następnie podstawą do wnioskowania wykorzystano jedynie te dane, które dotyczą małych przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób. Dane te pochodzą z obowiązkowo wypełnianych sprawozdań statystycznych, a wybrana grupa przedsiębiorstw cechuje się znacznie większą stabilnością.

W badaniu wybranej grupy przedsiębiorstw posłużono się czterema miernikami, które pozwalają w sposób wybiórczy, ale wszechstronny ocenić zachodzące w małych przedsiębiorstwach zmiany³. Do wybranych wskaźników należą: liczba pracujących, wartość środków trwałych, nakłady inwestycyjne oraz przychody ogółem. Z uwagi na zmianę klasyfikacji działalności gospodarczej w trakcie okresu badawczego analizą objęto dwa okresy – 1998–2007 – według PKD 2004 oraz 2007–2011 według PKD 2007.

2. DYNAMIKA PRACUJĄCYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH ZATRUDNIAJĄCYCH OD 10 DO 49 OSÓB WEDŁUG SEKCJI

Liczba pracujących oraz jej dynamika są jednymi z istotnych mierników pokazujących skalę działalności gospodarczej. W badaniu zbiorowości przedsiębiorstw zmiany w ramach liczby pracujących wskazują generalnie na rozwój bądź ograniczenie działalności w całej zbiorowości lub z podziałem na grupy

³ O wykorzystaniu tych mierników w badaniu rozwoju przedsiębiorstw pisze: S. Chomą-towski, *Metody analizy i oceny kierunków i dynamiki zmian wielkości i struktury działalności gospodarczej przedsiębiorstw*, [w:] S. Chomą-towski (red.), *Dynamika i kierunki zmian wielkości i struktury sektora przedsiębiorstw w Polsce w latach 1990–2005*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009, s. 37–53.

według przyjętego kryterium. Należy jednak pamiętać, iż np. spadająca liczba zatrudnionych przy jednoczesnym wzroście nakładów inwestycyjnych i wartości środków trwałych może oznaczać – przy założeniu możliwej substytucji pracy ludzkiej pracą maszyn i urządzeń – wzrost automatyzacji i stopnia unowocześnienia procesów wytwórczych i usługowych. Analiza dynamiki pracujących z podziałem na sekcje prowadzonej działalności pozwala na wskazanie tak krótkoterminowych wahań, jak i trwałych tendencji świadczących o rozwoju, stagnacji bądź regresie w wybranych rodzajach prowadzonej działalności gospodarczej.

W tab. 1 i 2 przedstawiono dynamikę zmian liczby pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób z podziałem na sekcje w latach 1999–2011⁴.

W okresie 1998–2007 liczba pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób spadła o niespełna 6%. Największy spadek w zakresie liczby pracujących odnotowało rolnictwo – w 2007 r. liczba pracujących w tej sekcji stanowiła już tylko połowę liczby z 1998 r. Podobnie poważnym okazał się spadek w budownictwie, w którym zatrudnienie spadło w całym badanym okresie o prawie jedną czwartą. Spadki w tych dwóch sekcjach są szczególnie istotne z punktu widzenia ich znaczącego udziału w strukturze pracujących na początku badanego okresu. Poważniejszy spadek w zakresie pracujących odnotowało także pośrednictwo finansowe, gdzie liczba ta spadła o 12,5%. O niespełna 7% w okresie 1998–2007 spadała także liczba zatrudnionych w działalności handlowej oraz w przetwórstwie przemysłowym. Należy także zaznaczyć, iż oprócz sekcji rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, która cechuje się w badanym okresie stałą tendencją spadkową pozostałe wymienione sekcje charakteryzowały się dużymi wahaniami w zakresie liczby pracowników. Liczba pracujących w handlu oraz w przetwórstwie przemysłowym spadała z drobnymi wahaniami aż do 2002 r. kiedy sięgnęła swojego minimum, a następnie rozpoczęła tendencję wzrostową. Podobnie przedstawiała się sytuacja w zakresie liczby pracujących w budownictwie – ciągły spadek trwał tam jednak dłużej, bo aż do 2004 r., a więc do wejścia Polski do Unii Europejskiej. Po tym roku liczba pracujących w tej sekcji zaczęła rosnąć.

W całym badanym okresie 1998–2007 wzrost zatrudnienia zanotowano w sześciu sekcjach. Zmiana liczby zatrudnionych była najpoważniejsza w sekcji ochrona zdrowia, gdzie odnotowano niemalże czterokrotny wzrost w stosunku do 1998 r. Tak duży wzrost w tej grupie małych przedsiębiorstw niewątpliwie można powiązać z rozwojem prywatnej służby zdrowia i Niepublicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej zatrudniających powyżej 10 osób⁵. Wysoką dynamikę wzrostu zanotowano także w sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię

⁴ Z uwagi na zmiany w Polskiej Klasyfikacji Działalności dokonano podziału na dwa okresy badawcze, tj.: 1998–2007 według PKD 2004 oraz 2007–2011 według PKD 2007.

⁵ Szerzej: P. Krzeziński, *Zmiany wielkości i struktury podmiotów gospodarczych prowadzących działalność usługową w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej w Polsce*, [w:] S. Chomętowski (red.), *Dynamika i kierunki zmian wielkości i struktury...*, op. cit., s. 167–207.

elektryczną, w której wzrost wyniósł prawie 60%. Wzrost ten związany jest m. in. z rozwojem energetyki rozproszonej szczególnie tej powiązanej z odnawialnymi źródłami energii. Przedsiębiorstwa działające w sekcji hotele i restauracje w 2007 r. zatrudniały o ponad 1/3 więcej osób niż na początku badanego okresu, co może świadczyć o dynamicznym rozwoju tej działalności w badanej grupie małych przedsiębiorstw. W tym samym czasie o prawie 17% wzrosła liczba pracujących w transporcie i gospodarce magazynowej, a o niespełna 12% w ramach pozostałej działalności usługowej.

W całym badanym okresie na relatywnie stałym poziomie utrzymywała się liczba zatrudnionych w górnictwie i kopalnictwie, w której spadek wynosił zaledwie 0,5%.

Jak można zauważyć, analizując dane o zatrudnieniu w badanej grupie przedsiębiorstw według układu PKD, że w badanym okresie po wcześniejszych spadkach, z roku na rok następował wzrost liczby zatrudnionych ogółem. Choć nowa klasyfikacja działalności nie pozwala na pełną porównywalność danych, to można stwierdzić, iż wspomniany wzrost był kontynuowany także w latach 2007–2011 (z pominięciem 2010 r.). Według PKD 2007 w 2007 r. w badanej grupie podmiotów gospodarczych liczba pracujących wzrosła o 17%. Do tak dynamicznego wzrostu zatrudnienia w tej grupie przedsiębiorstw przyczyniło się przede wszystkim zwiększenie zatrudnienia w budownictwie aż o 34%. Wzrost ten stanowił ponad 20% całego przyrostu liczby zatrudnionych w badanej grupie przedsiębiorstw. Poważne skutki dla ogólnego przyrostu zatrudnienia miały także wzrosty liczby pracujących w działalności handlowej oraz w przetwórstwie przemysłowym, a także w transporcie i gospodarce magazynowej oraz w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej. Wzrost zatrudnienia w tych czterech sekcjach był odpowiedzialny za przyrost ogółem zatrudnionych w badanej grupie przedsiębiorstw o ponad 50%. Sekcją, która najszybciej zwiększała liczbę zatrudnionych było górnictwo i wydobywanie. W sekcji tej liczba zatrudnionych w latach 2007–2011 wzrosła o niespełna 64%. Jest to szczególnie interesujące z punktu widzenia omówionej już w zasadzie stałej liczby zatrudnionych w tej sekcji w latach 1998–2007 (według PKD 2004). Do innych szybko zwiększających liczbę zatrudnionych sekcji należały między innymi: działalność finansowa i ubezpieczeniowa (59%), edukacja (59%), działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (51%), informacja i komunikacja (50,5%). Jak już powiedziano najwolniejszym przyrostem liczby zatrudnionych charakteryzowały się wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną i pozostała działalność usługowa (odpowiednio 1,7% i 4,9%) a także handel, który choć wyróżniał się jeśli chodzi o bezwzględny przyrost pracowników, to w ujęciu względnym przyrost ten stanowił jedynie nieco ponad 7%.

Tabela 1

Dynamika pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1999–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	94,29	87,55	97,10	79,74	94,15	92,78	96,67	99,76	96,89	52,17
Rybołówstwo i rybactwo	98,32	107,29	103,62	98,21						
Górnictwo i kopalnictwo	95,09	97,86	102,92			96,52	109,01	98,76	102,55	99,55
Przetwórstwo przemysłowe	88,84	97,09	99,90	98,08	103,26	99,08	105,32	101,54	100,93	93,32
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	102,86	103,17	115,75			104,01	102,33	106,34	99,73	158,02
Budownictwo	87,77	93,61	99,94	88,63	96,73	90,31	103,62	103,83	110,45	75,55
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	93,39	95,10	100,69	95,52	109,14	95,80	103,13	99,77	101,36	93,15
Hotele i restauracje	98,69	105,24	102,04	96,19	107,21	105,72	108,42	106,38	102,30	136,33
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	91,62	94,27	101,06	92,06	110,29	101,14	114,24	104,96	108,54	116,64
Pośrednictwo finansowe	110,73	93,25	101,37	80,24	97,03	96,23	100,52	100,52	110,36	87,45
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	97,54	100,09	103,97	92,75	104,59	99,18	104,59	104,03	101,96	108,35
Edukacja	101,27	107,03	92,12	111,50						
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	115,63	179,23	153,12	110,56	117,09	101,21	110,51	103,07	102,48	485,34
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	96,89	100,59	106,84	99,18	106,96	101,12	98,82	98,43	102,93	111,82
Razem	92,31	96,31	101,40	92,91	106,23	97,10	104,30	101,58	102,42	93,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 30 i nast.; 2001, s. 31 i nast.; 2002, s. 32 i nast.; 2003, s. 34 i nast.; 2004, s. 36 i nast.; 2005, s. 36 i nast.; 2006, s. 37 i nast.; 2007, s. 37 i nast.; 2008, s. 37 i nast.; 2009, s. 49 i nast.

Tabela 2

Dynamika pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2008–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	96,66	97,94	96,46	99,74	91,08
Górnictwo i wydobywanie	121,64	111,16	104,84	115,38	163,56
Przetwórstwo przemysłowe	107,84	107,21	93,79	101,72	110,30
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	98,63	103,06	98,24	101,81	101,66
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	110,25	105,71	98,70	108,33	124,61
Budownictwo	130,14	106,25	94,03	102,87	133,74
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	109,72	101,70	96,97	99,21	107,35
Transport i gospodarka magazynowa	124,56	105,78	93,58	113,26	139,66
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	108,06	113,79	96,40	105,17	124,66
Informacja i komunikacja	125,42	105,87	101,77	111,40	150,53
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	119,77	113,06	108,93	107,62	158,74
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	105,06	102,07	99,62	108,17	115,56
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	126,42	108,83	102,62	101,92	143,90
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	117,43	106,73	102,03	103,79	132,72
Edukacja	126,09	109,12	105,07	109,79	158,72
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	101,48	120,40	101,77	101,65	126,41
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	104,45	129,04	101,43	110,37	150,88
Pozostała działalność usługowa	112,56	103,20	83,96	107,57	104,91
Razem	112,34	105,12	96,55	102,44	116,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 49 i nast.; 2010, s. 49 i nast.; 2011, s. 48 i nast.; 2012, s. 46 i nast.; 2013, s. 46 i nast.

3. DYNAMIKA WARTOŚCI ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH ZATRUDNIAJĄCYCH OD 10 DO 49 OSÓB WEDŁUG SEKCJI

Kolejnym istotnym elementem analizy kierunków zmian wielkości przedsiębiorstw zatrudniających od 10–49 osób jest badanie kształtowania się w czasie wartości i dynamiki środków trwałych pozostających w posiadaniu tych podmiotów. W tab. 3 i 4 podano dane liczbowe charakteryzujące dynamikę środków trwałych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10–49 osób z podziałem na sekcje w latach 1999–2011.

W latach 1998–2007 wartość środków trwałych w badanej grupie przedsiębiorstw wzrosła prawie dwukrotnie. Na ten przyrost wartości środków trwałych największy wpływ miał wzrost w sekcji obsługa nieruchomości. Sekcja ta, dysponująca największym ze wszystkich badanych majątkiem, zwiększyła wartość środków trwałych o ponad 101%. Przyrost wartości środków trwałych w tej sekcji był odpowiedzialny za ponad połowę wzrostu ich wartości w całej grupie badanych przedsiębiorstw w analizowanym okresie. Analiza corocznej dynamiki wartości środków trwałych pozwala zauważyć, iż w całym badanym okresie z wyjątkiem 2004 r. następował wzrost wartości tych środków. Tempo było dość zróżnicowane i wahało się od 2 do 20%. Najwyższe 20% tempo wzrostu badanej wielkości zanotowano w 2007 r. W całym badanym okresie najszybciej zwiększała się wartość środków trwałych w sekcji hotele i restauracje, przedsiębiorstwa działające w tej sekcji zwiększyły wartość tych środków o ponad 434%. Drugą najszybciej rosnącą pod względem środków trwałych sekcją było budownictwo (wzrost o 354%). Ponad 3-krotnie zwiększały swój majątek sekcje: pozostała działalność usługowa oraz ochrona zdrowia i opieka społeczna, następnie o prawie 170% i 136% górnictwo i kopalnictwo oraz pośrednictwo finansowe. Jednocześnie te trzy ostatnie sekcje podlegały w badanym okresie największym wahaniom (szczególnie górnictwo i kopalnictwo). W badanym okresie o ponad 130% wzrosła także wartość środków trwałych w działalności związanej z wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, a w obsłudze nieruchomości wartość ta wzrosła dwukrotnie. Wartość środków trwałych przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z obsługą nieruchomości była jednocześnie jedną z najbardziej stabilnych, a więc podlegających najmniejszemu wahaniom – w całym badanym okresie nie wystąpiły spadki tej wartości, a wzrosty oprócz dwóch lat – 2003 i 2007 – nie przekraczały 10% rocznie. W badanym okresie najwolniej rosła wartość środków trwałych w przedsiębiorstwach prowadzących działalność handlową i naprawczą (33%). W żadnej z badanych sekcji nie zanotowano spadków wartości środków trwałych w relacji 2007/1998.

W latach 2007–2011 wartość środków trwałych w badanej grupie przedsiębiorstw wzrosła o 27%. Inaczej niż w poprzednim badanym okresie na zmianę wartości środków trwałych w 2011 roku w odniesieniu do roku 2007 znacząco wpłynęły oprócz wzrostów – w 15 z 18 sekcji – także spadki tej wartości w 3 sekcjach. Do sekcji, które w okresie 4 lat zmniejszyły wartość środków trwałych należały: działalność finansowa i ubezpieczeniowa, pozostała działalność usługowa i działalność w zakresie usług administrowania, które zmniejszyły wartość majątku o odpowiednio 55%, 48% i 31%. Wartość środków trwałych najszybciej rosła w sekcjach opieka zdrowotna i pomoc społeczna, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – odpowiednio o 211%, 208% i 202%. Tak duże – trzykrotne – zwielokrotnienie wartości środków trwałych w ciągu zaledwie czterech lat mogłoby być uznane za imponujące, gdyby można było je przypisać do stałej grupy przedsiębiorstw lub przynajmniej do istniejących i nowo powstałych. Niestety do przedsiębiorstw tych w badanym okresie zaliczały się także te, które w wyniku redukcji zatrudnienia „spadały” do innej kategorii – z podmiotów średnich do małych. Szybko rosły środki trwałe także w sekcjach górnictwo i wydobywanie, informacja i komunikacja i w budownictwie (odpowiednio o 130%, 123% i 100%) oraz w kulturze i edukacji (87%, 86%).

4. DYNAMIKA NAKŁADÓW INWESTYCYJNYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH ZATRUDNIAJĄCYCH OD 10 DO 49 OSÓB WEDŁUG SEKCJI

Następnym istotnym z punktu widzenia kierunku prowadzonych badań miernikiem są nakłady inwestycyjne i ich dynamika. W tab. 5 i 6 zaprezentowano dane liczbowe charakteryzujące dynamikę nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10–45 osób z podziałem na sekcje w latach 1998–2011. Należy pamiętać, iż specyfika miernika, jakim są nakłady inwestycyjne, będące wartością strumieniową a nie zasobową zależną często od corocznych decyzji zarządów i właścicieli przedsiębiorstw oraz powiązane również z tą specyfiką duże wahania nakładów inwestycyjnych znacznie utrudniają porównywanie i właściwą analizę dynamiki tych nakładów w długim okresie.

Wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób w 1998 r. była najniższa w całym badanym okresie. W kolejnych latach wartość ta ulegała znacznym wahanom. Najwyższe nakłady inwestycyjne zostały poniesione przez badaną grupę przedsiębiorstw w roku 2000. W ostatnim z badanych (według PKD 2004) 2007 r. nakłady te były znacznie, bo ponad 2,5 krotnie, wyższe od tych z 1998 r.

Tabela 3

Dynamika wartości środków trwałych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1999–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	111,33	101,52	149,58	86,63	105,58	84,05	101,06	118,04	107,10	166,01
Rybołówstwo i rybactwo	99,09	77,66	95,41	125,05						
Górnictwo i kopalnictwo	254,12	65,63	143,71			41,09	117,13	107,16	181,92	269,49
Przetwórstwo przemysłowe	106,41	108,35	110,86	110,05	103,50	100,49	101,57	114,04	100,23	169,87
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	112,59	108,58	94,34			102,36	110,73	114,12	119,18	231,34
Budownictwo	168,55	122,90	112,61	118,31	111,35	96,83	111,67	102,56	133,13	453,74
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	81,27	137,40	82,99	165,02	73,80	92,07	111,66	103,18	111,92	133,97
Hotele i restauracje	144,86	156,19	127,33	109,43	123,96	127,64	130,25			534,30
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	108,78	131,79	113,78	107,72	214,90	35,28	117,04	113,35	106,14	187,57
Pośrednictwo finansowe	149,64	112,36	88,11	121,45	70,62	80,64	102,75	121,67	184,40	236,21
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	103,69	106,35	109,73	106,54	127,57	101,37	100,19	101,61	118,48	201,09
Edukacja	121,09	225,69	116,73	90,75						
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	83,24	115,92	161,23	111,67	134,01	91,14	110,48	106,89	120,82	302,77
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	125,60	101,61	121,85	112,15	112,43	102,45	112,77	105,60	128,63	307,73
Razem	106,03	113,08	104,81	113,18	113,64	93,87	103,96	103,64	120,49	197,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 46 i nast.; 2001, s. 46 i nast.; 2002, s. 46 i nast.; 2003, s. 48 i nast.; 2004, s. 48 i nast.; 2005, s. 48 i nast.; 2006, s. 50 i nast.; 2007, s. 50 i nast.; 2008, s. 50 i nast.; 2009, s. 62 i nast.

Tabela 4

Dynamika wartości środków trwałych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2008–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	103,90	110,17	112,69	113,96	147,01
Górnictwo i wydobywanie	124,89	141,85	99,79	130,35	230,45
Przetwórstwo przemysłowe	134,61	113,82	101,17	106,44	165,00
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	129,80	115,54	113,18	99,82	169,42
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	115,10	124,02	108,59	116,70	180,90
Budownictwo	154,68	96,25	112,81	119,22	200,25
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	117,85	107,63	104,48	106,47	141,09
Transport i gospodarka magazynowa	114,63	103,98	99,20	114,45	135,34
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	130,58	160,28	115,71	124,87	302,37
Informacja i komunikacja	138,54	102,60	91,59	171,01	222,63
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	69,71	62,20	100,77	102,24	44,67
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	105,44	103,42	102,21	98,93	110,27
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	136,41	151,51	108,89	136,65	307,53
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	75,57	90,45	94,85	105,65	68,50
Edukacja	101,92	172,55	109,13	96,91	186,01
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	116,68	162,19	137,87	119,15	310,89
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	135,60	109,12	99,90	126,23	186,60
Pozostała działalność usługowa	79,16	221,00	103,82	28,81	52,32
Razem	108,10	103,19	104,43	109,00	126,97

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 62 i nast.; 2010, s. 62 i nast.; 2011, s. 60 i nast.; 2012, s. 58 i nast.; 2013, s. 58 i nast.

Największy wzrost w odniesieniu do 1998 r. odnotowano w sekcji przetwórstwo przemysłowe – w 2007 r. nakłady inwestycyjne w tej sekcji były ponad 15 krotnie wyższe. Należy jednak zaznaczyć, że do tak wysokiej dynamiki przyczynił się przede wszystkim wzrost jaki miał miejsce w 1999 r., kiedy to nakłady te wzrosły o 1068%. W kolejnych latach tak wzrosty, jak i spadki nie przekraczały 30%. Zupełnie inaczej wyglądały zmiany w górnictwie oraz w ochronie zdrowia, gdzie także bardzo wysoki, ponad trzynastokrotny, wzrost nakładów inwestycyjnych w odniesieniu do 1998 r. wynikał z corocznych często kilkusetprocentowych przyrostów. Stabilny a jednocześnie intensywny wzrost nakładów można było zauważyć szczególnie w ochronie zdrowia, gdzie spadek tej wielkości w całym badanym okresie wystąpił jedynie w 2004 r. Znacznie, bo ponad pięciokrotnie większymi nakładami inwestycyjnymi w 2007 r. w stosunku do roku 1998 charakteryzowała się sekcja hotele i restauracje. W sekcji tej występowały jednak znaczące, sięgające niekiedy 50%, okresowe spadki nakładów inwestycyjnych. Inną sekcją, która obok opieki zdrowotnej mogła poszczycić się niemalże niezachwianym wzrostem nakładów inwestycyjnych było rolnictwo, gdzie oprócz 7% spadku w 2003 r. nakłady z roku na rok rosły, a w 2007 r. stanowiły już 287% stanu z początku badanego okresu. Najwolniej nakłady inwestycyjne wzrosły w odniesieniu do 1998 r. w sekcjach pośrednictwo finansowe oraz budownictwo – odpowiednio o 99% i 93%. Obie z wymienionych sekcji odnotowały w 2003 r. dość istotny spadek nakładów, a w przypadku pośrednictwa finansowego był to jednocześnie największy z odnotowanych w całym badanym okresie i we wszystkich sekcjach spadek – o 88,5%.

W 2011 r. nakłady inwestycyjne badanej grupy przedsiębiorstw były o ponad 30% wyższe niż w 2007 r. Wciąż intensywny (choć już według PKD 2007), a jednocześnie najwyższy w okresie 2008–2011 wzrost nakładów inwestycyjnych odnotowano w sekcji ochrona zdrowia, wzrosły one w tej sekcji o ponad 177%. Należy także podkreślić, że ochrona zdrowia była jedyną sekcją, w której nakłady te nie spadały ani razu w latach 2008–2011. Podobnie wysoki wzrost – o 175% – odnotowało budownictwo, w którym największe wzrosty przypadały na lata 2008 i 2009. O ponad 130% wyższe nakłady inwestycyjne w 2011 r. w stosunku do roku 2007 wykazały także przedsiębiorstwa działające w sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną. Sekcja ta wykazała się jednak znacznymi wahaniami wartości nakładów inwestycyjnych w badanym okresie. Do przedsiębiorstw, w których w okresie 2007–2011 nakłady inwestycyjne rosły najwolniej należały te prowadzące działalność handlową oraz działające w górnictwie (wzrost o odpowiednio 12,6% i 11,8%). Natomiast spadki nakładów inwestycyjnych odnotowały przedsiębiorstwa prowadzące działalność finansową i ubezpieczeniową oraz w zakresie usług administrowania. W tej ostatniej sekcji nakłady inwestycyjne w 2011 roku stanowiły zaledwie 27% ich wartości z roku bazowego.

Tabela 5

Dynamika nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1999–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	132,84	127,82	106,13	101,10	92,75	105,84	138,70	105,31	109,90	287,06
Rybołówstwo i rybactwo	97,82	131,42	32,02	214,21						
Górnictwo i kopalnictwo	311,78	134,12	73,66			61,71	135,64	139,34	361,88	1353,15
Przetwórstwo przemysłowe	1167,75	109,63	77,79	88,76	117,36	127,71	99,74	108,83	105,27	1514,01
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	125,67	53,24	102,22			105,16	108,51	98,51	113,53	215,41
Budownictwo	155,43	141,84	105,32	139,10	23,97	128,28	159,78	99,92	121,82	193,13
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	164,31	128,97	53,86	120,95	95,54	125,38	96,21	119,15	108,49	205,67
Hotele i restauracje	230,77	169,10	93,90	50,04	127,33	91,20	174,06	68,17	235,12	594,02
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	320,68	115,45	58,24	62,95	131,62	125,24	83,04	136,54	107,13	271,80
Pośrednictwo finansowe	363,20	113,60	58,73	53,32	11,54	203,14	169,97	190,37	203,51	199,44
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	289,91	94,06	72,52	82,99	93,62	92,47	99,96	117,17	143,80	239,33
Edukacja	195,82	228,54	93,33	19,69						
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	228,82	164,57	112,06	100,41	179,42	78,63	151,69	115,86	127,29	1337,41
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	187,64	95,60	84,21	102,67	91,82	155,41	91,20	134,41	121,71	330,21
Razem	263,69	111,49	69,57	90,31	83,24	115,58	105,09	116,49	124,59	271,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 36 i nast.; 2001, s. 36 i nast.; 2002, s. 38 i nast.; 2003, s. 38 i nast.; 2004, s. 40 i nast.; 2005, s. 40 i nast.; 2006, s. 42 i nast.; 2007, s. 42 i nast.; 2008, s. 42 i nast.; 2009, s. 54 i nast.

Tabela 6

Dynamika nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2008–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	102,66	104,67	96,27	154,20	159,50
Górnictwo i wydobywanie	86,40	42,83	116,66	259,00	111,81
Przetwórstwo przemysłowe	120,18	97,49	111,01	93,95	122,21
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	90,45	124,86	441,30	46,78	233,17
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	116,03	99,41	107,05	165,73	204,64
Budownictwo	195,79	145,18	93,82	103,26	275,37
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	121,92	82,70	105,65	105,73	112,64
Transport i gospodarka magazynowa	148,15	64,75	165,82	88,82	141,27
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	132,40	109,24	88,15	144,99	184,86
Informacja i komunikacja	159,50	126,26	77,13	86,75	134,74
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	79,34	88,39	43,72	246,00	75,42
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	129,16	88,52	95,53	117,78	128,65
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	186,81	91,14	70,85	154,26	186,08
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	92,01	45,33	104,32	62,09	27,01
Edukacja	112,73	158,50	67,34	189,00	227,40
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	119,87	152,42	114,10	132,93	277,11
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	284,34	131,42	57,82	69,73	150,65
Pozostała działalność usługowa	207,84	133,60	135,78	58,14	219,19
Razem	123,60	94,96	103,44	107,47	130,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 54 i nast.; 2010, s. 55 i nast.; 2011, s. 54 i nast.; 2012, s. 52 i nast.; 2013, s. 52 i nast.

5. DYNAMIKA PRZYCHODÓW ZE SPRZEDAŻY W PRZEDSIĘBIORSTWACH ZATRUDNIAJĄCYCH OD 10 DO 49 OSÓB WEDŁUG SEKCJI

Kolejnym istotnym miernikiem uwzględnionym w prowadzonych badaniach były przychody ze sprzedaży. W tab. 7 i 8 zaprezentowano dynamikę przychodów ze sprzedaży w badanej grupie przedsiębiorstw z podziałem na sekcje w latach 1998–2011. W 2007 r. przychody ze sprzedaży badanej grupy przedsiębiorstw były o 103% wyższe od tych z 1998 r. Największy wpływ na wzrost przychodów w całej badanej zbiorowości miało zwiększenie się przychodów w przetwórstwie przemysłowym. We wszystkich badanych sekcjach w 2007 r. w odniesieniu do roku 1998 odnotowano wzrost przychodów. W latach 1998–2007 najszybciej rosły przychody w działalności związanej z ochroną zdrowia, a na koniec badanego okresu wartość przychodów w tej sekcji była ponad 9-krotnie wyższa niż w roku 1998. Szybki wzrost przychodów odnotowały także przedsiębiorstwa z sekcji hotele i restauracje, które w całym badanym okresie zwiększyły je o ponad 250%. Należy również zauważyć, iż sekcja ta była jedyną, która nie zmniejszyła swoich przychodów w całym badanym okresie. Zbliżony do sekcji hotele i restauracje był także wzrost przychodów z działalności związanej z wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną równy 248%. Szybko rosły przychody także w sekcji transport, gospodarka magazynowa i łączność; górnictwo i kopalnictwo; pozostała działalność usługowa, obsługa nieruchomości i przetwórstwo przemysłowe (odpowiednio o 189%, 162%, 151%, 116%, 99%). W badanym okresie najczęściej przychody spadały w pośrednictwie finansowym. Nieprzerwany spadek tej wielkości odnotowano tam w latach 2001–2006. O finalnie dodatnim tempie wzrostu w stosunku do 1998 r. zdecydował wysoki ponad 2,5-krotny wzrost przychodów w tej grupie przedsiębiorstw, jaki miał miejsce w 2007 r.

W drugim analizowanym podokresie – w latach 2008–2011 przychody badanej grupy przedsiębiorstw wzrosły o 57%. Najszybciej wzrosły one w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją oraz w górnictwie – odpowiednio o 171% i 156%. Uwagę zwraca wysoki – ponad dwukrotny przyrost przychodów w sekcji ochrona zdrowia, co świadczy o kontynuacji tendencji zaobserwowanej w poprzednim podokresie (choć w ramach nieco innej klasyfikacji). Szybko rosły także przychody w budownictwie – wzrost o 92% – co jest szczególnie istotne z racji bardzo dużego udziału tej sekcji w przychodach ogółem całej badanej grupy przedsiębiorstw⁶.

⁶ Szerzej: K. Kolegowicz, *Tendencje zmian struktury przychodów ze sprzedaży małych, średnich i dużych przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2011*, [w:] J. Pyka (red.), *Nowoczesność przemysłu i usług. Dynamika zmian w polskim przemyśle i usługach*, TNOiK O/Katowice, Katowice 2011, s. 63–75.

Tabela 7

Dynamika przychodów ze sprzedaży przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1999–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	95,01	111,04	109,55	87,89	98,34	110,83	97,34	109,20	114,13	134,32
Rybołówstwo i rybactwo	116,75	88,75	118,89	118,45						
Górnictwo i kopalnictwo	147,19	106,77	107,32			42,75	139,41	111,13	119,72	262,18
Przetwórstwo przemysłowe	105,59	111,91	105,55	99,23	117,05	110,32	102,79	110,33	110,06	199,49
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	145,45	108,63	97,11			102,19	101,76	110,01	142,11	348,32
Budownictwo	107,36	95,72	106,70	87,89	108,53	99,99	115,30	116,64	124,48	175,06
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	107,19	114,89	111,92	108,08	115,22	93,34	104,63	97,68	106,64	174,61
Hotele i restauracje	119,28	121,35	111,18	105,69	114,24	118,59	120,43	103,79	122,17	351,84
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	120,26	103,34	109,43	99,87	131,92	118,39	114,46	108,00	110,29	289,18
Pośrednictwo finansowe	155,12	135,78	85,85	64,61	97,97	68,74	93,78	85,31	268,26	168,83
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	130,81	110,19	105,93	94,93	116,79	105,21	112,05	99,98	108,38	216,27
Edukacja	124,80	114,45	97,56	108,07						
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	118,29	181,04	156,37	129,88	466,68	28,35	115,25	114,86	119,17	907,78
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	128,04	104,91	114,48	96,75	102,40	120,22	102,39	113,91	117,79	251,64
Razem	113,10	109,30	106,28	94,49	121,37	102,21	107,46	107,48	114,15	203,06

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 36 i nast.; 2001, s. 36 i nast.; 2002, s. 36 i nast.; 2003, s. 36 i nast.; 2004, s. 38 i nast.; 2005, s. 38 i nast.; 2006, s. 40 i nast.; 2007, s. 40 i nast.; 2008, s. 40 i nast.; 2009, s. 52 i nast.

Tabela 8

Dynamika przychodów ze sprzedaży przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2008–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	101,83	103,99	112,22	109,55	130,18
Górnictwo i wydobywanie	146,58	108,20	103,37	155,85	255,52
Przetwórstwo przemysłowe	108,92	103,96	101,14	125,08	143,25
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	140,68	100,76	66,63	130,48	123,23
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	132,55	114,33	113,97	103,13	178,13
Budownictwo	153,22	96,54	105,38	123,06	191,82
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	123,64	100,11	112,69	101,28	141,27
Transport i gospodarka magazynowa	129,57	97,42	108,87	122,62	168,51
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	124,09	112,39	102,47	127,73	182,54
Informacja i komunikacja	142,78	98,85	103,51	121,22	177,08
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	78,93	276,16	45,00	103,35	101,37
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	111,58	113,30	106,23	107,95	144,97
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	129,15	109,12	103,80	107,69	157,53
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	118,94	101,50	99,13	107,82	129,03
Edukacja	133,93	93,95	120,13	118,73	179,47
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	128,20	137,19	106,51	111,21	208,35
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	227,68	126,33	91,03	103,58	271,19
Pozostała działalność usługowa	120,79	110,20	87,40	105,17	122,35
Razem	123,80	105,55	101,78	117,89	156,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 52 i nast.; 2010, s. 53 i nast.; 2011, s. 52 i nast.; 2012, s. 50 i nast.; 2013, s. 50 i nast.

Sekcja ta, z wyjątkiem niespełna 4% spadku w 2009 r., sukcesywnie zwiększa swoje przychody już od 2005 r. (Według PKD 2003 i 2007). Na niemalże niezmiennym poziomie w stosunku do 2007 r. pozostały natomiast przychody w sekcji działalność finansowa i ubezpieczeniowa.

6. PODSUMOWANIE

W latach 1998–2011 zachodziły istotne zmiany w dynamice badanych wielkości ekonomicznych charakteryzujących rozwój działalności gospodarczej przedsiębiorstw zatrudniających 10–49 osób. Analiza dynamiki tych wielkości pozwala na odnalezienie pewnych prawidłowości oraz na wskazanie historycznych i przewidywanych kierunków rozwoju przedsiębiorstw.

W latach 1998–2007 uwagę zwraca spadek liczby pracujących o ponad 6%. Pozytywnym sygnałem może być jednak sukcesywny wzrost tej wielkości począwszy od 2005 r. Wzrostowy trend liczby pracujących w wybranej grupie małych przedsiębiorstw był kontynuowany także w drugim badanym podokresie, co przyniosło prawie 17% wzrost w tej dziedzinie w 2011 r. w odniesieniu do 2007 r. Spadkowi liczby pracujących w pierwszym badanym podokresie towarzyszyły wzrosty pozostałych badanych mierników. Wartości środków trwałych oraz przychodów były w 2007 r. około dwukrotnie wyższe od tych z roku 1998. W tym samym czasie inwestycje wzrosły o ponad 171%. W drugim badanym podokresie nastąpił wzrost we wszystkich analizowanych wielkościach. Najszybciej, bo o 57% wzrosły przychody, a przyrost nakładów inwestycyjnych i wartości środków trwałych był zbliżony do 30%.

Jeśli chodzi o dynamikę zmian wybranych mierników w poszczególnych sekcjach to należy podkreślić, iż jej szczegółowa interpretacja nie może zostać w pełni przedstawiona w tak krótkim opracowaniu. Syntetyzując można stwierdzić, iż obserwacja dynamiki wybranych mierników w ramach poszczególnych sekcji pozwala na wyodrębnienie rodzajów działalności, które szczególnie w ostatnim badanym dziesięcioleciu znacząco się rozwijały. Do takich sekcji należały niewątpliwie ochrona zdrowia (opieka zdrowotna), która w całym badanym okresie 1998–2011 cechowała się stabilnym i intensywnym wzrostem we wszystkich z badanych mierników. Drugą sekcją intensywnego wzrostu były hotele i restauracje (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – według PKD 2007). Pewien kryzys przeżywały natomiast w badanym okresie sekcje związane z działalnością finansową oraz pośrednictwem finansowym i ubezpieczeniowym. Ciekawym i istotnym faktem był znaczący spadek zatrudnienia w rolnictwie przy jednoczesnym wzroście w zakresie pozostałych mierników. Zaobserwowane zmiany mogą świadczyć o znaczących przeobrażeniach na polskiej wsi – zmianie struktury zatrudnienia typowego gospodarstwa oraz unowocześnianiu produkcji rolnej wraz z inwestycjami w nowe

maszyny i urządzenia. Pozytywną i uspokajającą obserwacją wyłaniającą się z przeprowadzonych analiz jest fakt stabilnego rozwoju trzech najistotniejszych z punktu widzenia ich potencjału sekcji – przetwórstwa przemysłowego, budownictwa oraz handlu.

BIBLIOGRAFIA

- Chomątowski S., *Metody analizy i oceny kierunków i dynamiki zmian wielkości i struktury działalności gospodarczej przedsiębiorstw*, [w:] S. Chomątowski (red.), *Dynamika i kierunki zmian wielkości i struktury sektora przedsiębiorstw w Polsce w latach 1990–2005*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009.
- Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000–2013.
- Kolegowiec K., *Tendencje zmian struktury przychodów ze sprzedaży małych, średnich i dużych przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2011*, [w:] J. Pyka (red.), *Nowoczesność przemysłu i usług. Dynamika zmian w polskim przemyśle i usługach*, TNOiK O/Katowice, Katowice 2011.
- Krzemiński P., *Zmiany wielkości i struktury podmiotów gospodarczych prowadzących działalność usługową w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej w Polsce*, [w:] S. Chomątowski (red.), *Dynamika i kierunki zmian wielkości i struktury sektora przedsiębiorstw w Polsce w latach 1990–2005*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009.

Wojciech Szymła

THE DYNAMIC AND THE DIRECTION OF CHANGES IN POLISH MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN 1998–2011

The paper presents the part of wider researches dedicated to intensity and directions of transformation of enterprises' structures in Poland in the years of 1998–2011. Using four simple but comprehensive measures: number of employees, value of fixed assets, investment outlays and total revenue the author examines the state and changes in the group of small enterprises by section.

Key words: small enterprises, trends of development, number of employees, fixed assets, investment outlays, total revenue.